

*Рысбаев С.К.***КЫРГЫЗ ТИЛИН ЭКИНЧИ ТИЛ КАТАРЫ ҮЙРӨТҮҮГӨ
ИШМЕРДИК МАМИЛЕ ЖАСОО МАСЕЛЕСИ***Рысбаев С.К.***ВОПРОСЫ ДЕЛОВЫХ ОТНОШЕНИЙ В ИЗУЧЕНИИ
КЫРГЫЗСКОГО ЯЗЫКА КАК ВТОРОГО***S.K. Rysbaev***BUSINESS RELATIONS ISSUES IN THE STUDY KYRGYZ
LANGUAGE AS A SECOND LANGUAGE**

УДК: 378(575.2) (043.3)

Макалада кыргыз тилин экинчи тил катары үйрөтүүгө жаңыча мамиле жасоо керектиги, ал жаңыча мамиле ишмердик мамиле болушу зарылдыгы тууралуу сөз болот. Бул жагдайда кыргыз тилин үйрөнүүнүн методологиясын өзгөртүү маселеси козголгон. Тил үйрөнүү, жогооруда белгиленгендей, инсандын калыптанышына, анын коомдо эркин социалдашуусуна, ар кандай улуттар менен этностор аралык маданий коммуникацияга аралашуусуна жол ачуу аркылуу сабакты дал ушундай максаттуу багытта үйрөтүү технологиясы менен мазмунун жаңыча иштеп чыгып, мезгил талабына ылайыктоо милдетин коёт. Кыргыз тилин башка улуттун балдарына үйрөтүүнүн натыйжалуу болуусу – тилди үйрөтүү методикасы илиминин жетишкен ийгилиги катары бааланат. Адамдын ишмердиги, кыргыз тилин үйрөнүүгө ишмердик мамиле жасоо багыттары, ишмердик мамиленин талаптары, анын багыттары чагылдырылган.

Негизги сөздөр: мамлекеттик тил, методологиялык багыттар, тил үйрөнүү, талаптар, мамиле, ишмердик мамиленин өбөлгөлөрү, ишмердиктин мүнөздөмөсү.

В статье излагается о необходимости поиска новейших подходов обучения кыргызскому языку как второму, одним из которых является деятельностный подход. В данной ситуации незамедлительного решения требует проблема изменения и выбора правильной методологии обучения кыргызскому языку. Изучение языка влияет на формирование личности, его свободной адаптации в социуме, межкультурной коммуникации различных наций и этносов. Поэтому в соответствии требованиям времени необходимо разработка новых обучающих технологий и обновление содержания уроков, направленных на решение указанных задач. Результативность обучения кыргызскому языку детей разных национальностей доказывает успешность методики обучения языка.

Ключевые слова: государственный язык, методологические направления, языкознание, требования, отношение, предпосылки деловых отношений, характеристика деятельности.

The article deals with the need to find new approaches to teaching the Kyrgyz language as a second language, one of

which is the activity approach. In this situation, the problem of changing and choosing the right methodology for teaching the Kyrgyz language requires an immediate solution. Language learning affects the formation of personality, its free adaptation in society, intercultural communication of different Nations and ethnic groups. Therefore, in accordance with the requirements of the time, it is necessary to develop new training technologies and update the content of lessons aimed at solving these problems. The effectiveness of teaching the Kyrgyz language to children of different nationalities proves the success of language teaching methods.

Key words: state language, methodological directions, linguistics, requirements, attitude, prerequisites of business relations, characteristics of activity.

Бүгүнкү күндө тил үйрөнүү маселеси мектептеги педагогикалык-методикалык проблеманын чегинен чыгып, тил адамдын турмуштук карым-катышынын зарыл куралынын деңгээлине, т.а. жаңы сапаттык деңгээлге көтөрүлүп отурат. Адам канча тил билсе, ошончо элдин өкүлү менен баарлашып, дүйнөнүн кайсы гана бурчунда болбосун талаптагыдай жашоо кечирип кетүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болууга баратат. Мунун өзү тил үйрөнүү – адамдын өнүгүүсүнүн негизги бир факторуна айлангандыгын да далилдейт, ага антропологиялык (гуманисттик) мамиле жасоону, тактап айтканда, республикабызда кыргыз тилин экинчи тил катары үйрөтүүнү инсанга багыттап окутуу технологиясына таянып жүзөгө ашыруу сыяктуу концептуалдуу максаттуу багытты так аныктообузду талап кылып отурат.

Ушуга байланыштуу, тил үйрөтүү төмөндөгүдөй методологиялык багыттарда жүргүзүлөрү максатка ылайык келет:

– тилди адамдардын өз ара карым-катышынын куралы катары үйрөтүү (коммуникациянын куралы катары);

– тилди улуттук маданиятты таануунун каражаты катары үйрөтүү (таанытуучу лингвистика, т.а. лингво өлкө таануу багыты);

– тилди инсанды өнүктүрүүнүн куралы катары үйрөтүү (ар бир предмет адамды өз каражаты менен өнүктүрөт);

– тилди коомду ич ара бириктирүүнүн каражаты катары үйрөтүү (тил коомдук карым-катыштын куралы);

– тилди билим алуунун каражаты катары үйрөтүү;

– тилди инсандын социалдык-турмуштук талабын канааттандыруу куралы катары үйрөтүү;

– тилди жашап жаткан чөйрө менен социалдашуунун каражаты катары үйрөтүү.

Тил үйрөнүү, жогоруда белгиленгендей, инсандын калыптанышына, анын коомдо эркин социалдашуусуна, ар кандай улуттар менен этностор аралык маданий коммуникацияга аралашуусуна жол ачуу аркылуу сабакты дал ушундай максаттуу багытта үйрөтүү технологиясы менен мазмунун жаңыча иштеп чыгып, мезгил талабына ылайыктоо милдетин коёт.

Кыргыз тилин башка улуттун балдарына үйрөтүүнүн натыйжалуу болуусу – тилди үйрөтүү методикасы илиминин жетишкен ийгилиги катары бааланат. Бирок бул эле жетишпейт. Анткени, аны менен катар, тилге болгон коомдук мамиле өзгөрүшү керек. Бул жерде тилди адамдардын байланыш-катышынын гана куралы эмес, мамлекеттин идеологиясын түзөр каражат жана улуттун өзүн сактап калуунун да каражаты экендигин эсибизге салуубузду өзү жатат. Андай болсо, ага илимий-методикалык гана талап коюу жетишсиз. Ага, ири алдыда, мамлекеттик талап да, мамлекеттик көзөмөл да керек.

Ал кандай көзөмөл болмокчу? Биринчиден, **Кыргыз Республикасында кыргыз тилине болгон коомдук талаптын, ал тилде сүйлөөгө болгон турмуштук зарылдыкты түзүү.** Бул-албетте, сырткы талап. Коомдук мындай талап болбосо, анын зарылдыгын бүгүнкү мектеп окуучусу сезбесе, эч ким ал тилде сүйлөбөйт, коомдук чөйрөдө колдонулбайт.

Экинчиден, Кыргыз Республиканын ар бир жараны, асыресе, мектеп окуучусу **кыргыз тилин үйрөнүүгө жана сүйлөөгө болгон ички зарылдыкты сезүүсү, каалоо сезиминин ойгонуусу, оң ниеттин түптөлүшү, ички керектөөнүн** (мотивация) жаралуусу. Кыргызстанда кыргыз тилинде инсандык алакаларга, жазуу жана оозеки байланыштарга (коммуникация) карата ички даярдыгынын (интенция) ойгонуусу.

Үчүнчүдөн, кыргыз тилин үйрөнүүгө киришкен башка улуттун баласы «Мен келечекте Кыргызстанда жашайм жана иштейм. Кыргыз тили менин жашоо куралым болот, андан ийгилик табам, чоңоюп кызматтарда иштейм, ошон үчүн билим алам» – деген **келечектүү кызыкчылыктын, оң мотивдин болуусу;**

Төртүнчүдөн, күндө **кыргыз тилинде сүйлөөгө болгон турмуштук жандуу практиканын** болушу, класстагы ар бир сабакта мугалим менен окуучу кыргыз тилинде гана баарлашуусу, сабактын түздөнтүз кыргыз тилинде гана жүрүүсү, мугалимдин өз сабагын кыргыз тилинде гана жүргүзүүсү.

Бул айтылгандарды жыйынтыктап келсек, ойлордун чордонунда тилге үйрөнүүгө болгон эки нерсе: **коомдук талап** жана үйрөтүүнүн **жаңы технологиясы** тургандыгы сезилип турат.

Мына ушундай зарыл методологиялык жана методикалык шарттар эске алынып, 2013-жылы Республикабыздын Президентинин белгилүү указы менен жарыяланган «Кыргыз Республикасында мамлекеттик тилди үйрөнүүнү жакшыртуу жана тил саясатын өркүндөтүү» аттуу атайын мамлекеттик документ республикабыздын коомчулугун, анын ичинде, тилчи окумуштууларды кайрадан ордуна тургузган. Кыргыз тилин экинчи тил катары үйрөтүүнүн эл аралык системаларын үйрөнүү, анын негизинде, республикабызда кыргыз тилин үйрөтүүнүн жаңыча талаптарын аныктап чыгууга киришүү активдүү түрдө башталган.

Ага ылайык Кыргыз билим берүү академиясында кыргыз тилин 1-класстан тартып 11-класска чейин үйрөнүүдөгү интенциялар (максаттар), тил үйрөнүүдөгү муктаждыктар (дескриптор), коммуникативдик минимумдар (баарлашуу багыттары), сүйлөшүү тематикалары аныкталган. Окуучулар ээ болуучу компетенттүүлүктөр менен күтүлүүчү натыйжалар иштелип чыккан. Ушуларга таянуу менен кыргыз тилин окуу орус, өзбек жана тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептердин 1-4, 5-9-класстар үчүн предметтик стандарт иштелип чыкты. Мындагы негиз болуучу өзөк окуучулар ээ болуучу тилдик, коммуникативдик жана когнитивдик компетенттүүлүктөр болуп эсептелинген. Демек бул документ компетенттүүлүккө негизденген жаңы документ экендигин эске салат.

Мунун өзү мектепте буга чейин кыргыз тилин грамматика-котормо методу менен, т.а. грамматикалык эрежелерди жана сөз каражаттарын жаттоо аркылуу үйрөтүү ыкмасы өкүм сүрүп келсе, эми ал толук түрдө өзгөрүүгө баруусу зарыл. Андай болсо, ал ыкма кыргыз тилине үйрөтүү коммуникативдик-ишмердик мамиле аркылуу, сүйлөшүү аркылуу, сүйлөшүү максатында жана сүйлөшүүнүн жүрүшүндө үйрөнүү методуна өтүү талабы менен алмашылмакчы.

Ал үчүн окутуудагы коммуникативдик-ишмердик мамиленин өзү эмне экендигин тактап алалы. Ишмердүүлүк тууралуу кеп кылганда, окумуштуулар арасында ал тууралуу ар түрдүү көз караштар дагы, ар түркүн аныктамалар да бар экендигин байкайбыз.

Википедияда адамдын ишмердүүлүгү тууралуу мындай деп мүнөздөлөт: «Ишмердүүлүк – бул адамдын аң-сезими аркылуу жөнгө салынып туруучу, адамдын керектөөсүнөн улам жаралган, аң сезимдүүлүккө негизделген, сырткы дүйнөнү жана адамдын өзүн кайра түзүүгө багытталган өзгөчө активдүүлүгү (интернет сайт: «Ишмердүүлүк деген эмне?» «Адамдын ишмердүүлүгү жөнүндө түшүнүк»). Ошол эле жерде адамдын ишмердүүлүгү жөнүндө андан ары мындай деп айтылат: ишмердүүлүк – керектөөнүн өзү эмес, ал ишмердүүлүктүн жаралышына мотив (аны ойготуучу, түрткү) катары кызмат кылат. (Ошол эле жерде). Ошентсе да, адамдын ишмердүүлүгү – адамдын ички талабы же көз карашы менен эмес, ал сырттан жаралган талап менен да, адамдын топтогон тажрыйбасы менен да тыгыз байланыштуу болору айтылат.

Ишмердиктин негизги үч түрү бар экендиги белгилүү, алар: оюн, окуу жана эмгек ишмердиги. Алардын ар биринин мүнөздөмөсү жана максаты, каражаттары бар экендиги маалым. Мисалы, оюндун өзү эле ишмердикти талап кылат жана анын өзү да ишмердик болуп саналат. Ал эми билим алуу, көндүмдөргө ээ болуп, билгичтиктерге үйрөнүү ишмердигинин белгилери болуп мүнөздөлөт. Ал эми, коомдук зарыл продуктыларды алуу үчүн активдүү иш аракет кылуу – эмгек ишмердүүлүгүнө тиешелүү.

Ишмердик мамиленин зарылдыгы эмнеде? Ал төмөнкүлөр менен мүнөздөлөт. О.А. Митрошенков ишмердиктин түзүлүшү, түрү, формасы жана денгээли тууралуу макаласында: «Субъекттин дүйнөгө ишмердик мамиле жасоосунун негизги себеби болуп керектөө, бытиянын белгилүү бир шартына карата кызыкчылык жана максат болуп саналат» (2-б.) деп айтат. Андан ары: «Адамдын бардык аракеттери анын түрдүү керектөөсү менен талаптарын орунда туу үчүн жасалат» (3-б.) - деп оюн корутундулайт.

Андай болсо, билим берүүдөгү ишмердик мамиле деген эмне? – деген суроо коюлат. Философ М.К. Мамард билим берүү жана адамдын өнүгүшү, анын ишмердиги тууралуу маселеге карата мындай - деп жазганы бар: «Адам калыптанат. Тынымсыз түрдө кайрадан жана да кайтадан калыптанып турат, т.а. адам тынымсыз түрдө жаныланып туруучу жандык» [1, 59].

Демек адам турмушта, турмуштук кырдаалдарда, улам жаңы маалымат, жаңы билим аркылуу буга чейинки түптөлгөн түшүнүктөрү байып, улам кийинки маалыматтар менен жаңыланып, улам жаңы доор менен бирге өркүндөп, жаңыланып туруучу, ошону менен калыптанып жетилүүчү өзгөчө жаралган жөндөмгө ээ жандык экен. Мына ушул процессте билим берүү – адам менен турмуштагы, адам менен чөйрө-

дөгү жана коомдогу байланышты жүзөгө ашырып туруучу процесстердин системасын элестетет [2].

Орус педагогу С.И. Гессеп дагы ушул элдик ойду илимий өңүттө мындай деп кайра айткан экен: «Мектепте билим берүүнүн келечеги, максаты баланын келечектеги эркин өнүгүп-өсүшү үчүн шам болуп жарык чачып тургудай уюштурулушу керек» [6]. Мына ушунун өзү билим берүүдө анын максаты болгон – инсан-бүтүрүүчүнүн моделин элестетет.

Мектепте баланы өнүктүрүү башкы маселе эмес, баланын өзүн-өзү өнүктүрүүгө үйрөтүү – башкы маселе – деп эскертишет окумуштуулар. Ошон үчүн айтылат эмеспи, баланын бир нерсеге үйрөтүүдөн көрөкчө, анын үйрөнүүнүн жолун үйрөтүү – негизги нерсе. Бул идеялар Д.Б. Элькониндин, Л.В. Занковдун, П.Я. Гальперин менен Н.Ф. Талазиалардын өнүктүрүүчү окутуу методикасына негиз болгон. Бул методикалык системанын негизинде бала мектеп партасынан алган билимдин негиздери боюнча маалыматтарды топтоо эмес, предмет боюнча анын каражаттары аркылуу баланын өзүн-өзү өнүктүрүүсү, ишмер мамилесин калыптандыруу идеялары жатат.

Ушундан улам, психолог А.А. Леонтьев: «Билим берүү процесси – ар убакта баланы ишмердикке үйрөтүү менен алектениши керек» (макала: «Что такое деятельностный подход в образовании?») - деп бекеринен айтпаган чыгар. Чындыгында, сабак процессинде баланын жеке же жамааттык ишмердигин, таанып билүү ишмердигин, сүйлөө жана сүйлөшүү ж.б. ишмердүүлүгүн уюштурат жана аны өнүктүрөт. Бул иш-аракет ар убакта аң-сезимдүү жүрөт жана ал аң-сезимдүү түрдөгү максат болот да, бир нерсеге кызыктыруучу, алдыга умтулдуруучу мотивациялык мүнөздө болот. Ушул эле ойду андан ары улантсак, ишмердикке үйрөтүү – окутууну мотивациялоо мүнөздө уюштуруу, баланы өз алдына максат коюуга жана ага баруучу жолду издөөгө үйрөтүү, анын ичинде максатка жетүүнүн каражатын табууга көнүктүрүү (т.а. өз ишмердигин оптималдуу уюштуруусу үчүн), ал тургай, балага өз ишин текшере билүүгө өзүн-өзү баалап, өзүнө сын көз менен карай билүүгө машыктыруу болуп калат. Бул учурда билим дегенибиз – окуу иш-аракетинин, андан ары сабактан тышкаркы бардык ишмердиктин болжолдуу негизи болуп саналат. Ал эми көндүмдөр болсо, билим алуу ишмердигин андан ары улантып кетүүчү технологиялык жагын жөндөмдүүлүктү элестетет [2, 5-б.].

Психолог Л.С. Выготскийдин «Педагогическая психология» деген белгилүү эмгегинде «педагогикада жашоонун өзү да – чыгармачыл система» катары көрүнөт. Анткени биздин ар бир оюбуз, ар бир кыймылыбыз – жаңы ишмердикти түзүүгө, улам жаңыны көздөй өтүүгө болгон умтулуу болуп саналат» [2, 34].

Окуу процессинде окуучуну чыгармачылыкка заматта эле үйрөтө коюуга болбойт. Адегенде, репродуктивдүү түрдө т.а. жарым продуктивдүү иш-аракеттин болушу, андан ары эвристикалуу мүнөзгө, т.а. чыгармачыл мүнөзгө өсүүсү – мыйзамченемдүү көрүнүш. Андан жаралган ишмердик мамиле өзүнүн этаптарын өтүп, деңгээлдерине көтөрүлүп, жөнөкөйдөн – татаалга өнүгүп, тереңдеп жана кеңейип жүрүп отуруусу шарт [3, 142].

Билим берүүдөгү ишмердикке үйрөтүү маселесинде дагы бир маанилүү нерсе бар. Ал окуучуну акыл-эс иш-аракетине көнүктүрүү үчүн сабакта чыгармачыл түрдө өз алдынчалуу иш-аракетке үйрөтүү керек. Адегендеги бул иш-аракет «мугалимден – окуучуга» деген иш-аракет болуп саналат. Мунун өзү мугалим тарабынан адегенде ишти чыгармачылык менен аткарууга жол көрсөтүлөт. Ири алдыда, окуучу чыгармачыл ишке мугалимдин жетекчилиги менен машыгат, «окуучу бүгүн мугалимдин жетекчилиги менен жана мугалим менен бирдикте кызматташуу аркылуу аткарган ишти эртең өз алдынча аткарат».

Демек, мугалимсиз окуучу өз алдынча иштей баштады – дегендик – бул чыгармачыл иштин башталышы, ага жөндөмдүү экенине ишенүүнүн бир далили болуп калат. Ал баланын акыл-эс ишмердигинин

өсүшүнүн «жакынкы зонасы» катары эске түшөт (Л.С. Выготский).

Тагыраак айтканда, ар бир мугалим окуучусуна билим берүүдө кайсы жолду тандайт: өзү сабакта айтып бергенин окуучусу так өзүндө кылып кайта кайталап айтып берсе болдубу же алган билимин окуучу практика жүзүндө өз алдынча колдонуп, аны аң-сезимдүү түрдө өздөштүрүп, чыгармачылык менен аны ары тереңдетип, өз көз карашы менен байытып, алдында коюлган проблемаларды өз алдынча чечип, үйрөнгөнүн практикада колдоно алуу менен акыл-эс иш-аракеттерин жүргүзүп жатабы? Маселе – мына ушунда эмеспи. А мугалим – бул айтылгандын, сөзсүз түрдө экинчисин тандаары бышык. Андай болсо, окуучунун ишмердикке багыт берип окутуу, макаланын баш жагында айткандай, келечектүү максатты чечүүгө багытталган иш-аракеттин системасы экенин моюнга алышыбыз керек.

Эми ушуларга таянуу менен кыргыз тили сабагындагы окуучунун ишмердик мамилеси кандай болот? - деген маселеге келели.

Концепцияда жана стандарттарда белгиленгендей, кыргыз тилин үйрөтүүдө түйүндүү жана предметтик компетенция ачылып берилген. Сүрөткө карайлы:

Предметтик жана түйүндүү компетенциялар, алардын өз ара байланышы

Булардан биз эмнени түшүнөбүз? Албетте, түйүндүү компетенциялар, биринчиден, жалпы эле алган билимди, экинчиден, ал билимди пайдаланып, турмушта кездешкен ар кандай проблемаларды чече алуу, ал аркылуу социомаданий шартта иштеп-жашоону элестетсе, предметтик компетенциялар болсо, сабакта үйрөнгөн тилдик материалдарды кепке айландыруу, ал эми кептик проблемаларды баарлашууда колдонуу жана ал аркылуу социалдык-маданий

чөйрөдө жашап-иштөө проблемаларын чечүүнү көздөйт. Стандарттын өзөгүн түзгөн мына ушул мамиле сөзсүз түрдө, кыргыз тилин үйрөнүүнү, биз сөз кылып жаткан коммуникативдик-ишмердик мамиле аркылуу үйрөтүү жана ал үчүн окуу материалдарынын мазмунун жаңылоо маселеси менен ажырагыс тыгыз байланышта экендиги көрүнүп турат. Анткени окуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргөн мектептерде кыргыз тилин окутуунун ийгилиги – жакшы окуу

китеби, же жакшы мугалим гана эмес. Алар сырткы гана фактылар болуп саналат. Ошону менен бирге, сабакта окуучунун психологиялык жактан активдүүлүгү да чоң роль ойнойт. Себеби, ал сабактагы өздөштүрүүнүн борбордук компоненти. Тагыраак айтканда, окуучунун көңүл буруусу, кабыл алуусу, укканын эске тутуусу, укканы боюнча ой жүгүртүүсү, элестетүүсү ж.б. баары эң зарыл шарттардан болуп саналат. Мунун баары сабакты талаптагыдай өздөштүрүүдөгү негизги элементтер жана алар баланы окуу ишмердигине калыптандырууда негизги орунду ээлейт.

Ушул элементтердин баары кыргыз тили сабактарынын максатын аныктоодо эске алынышы шарт жана да мугалимдин сабактагы койгон максаты окуучунун да максаты болуп, аны менен бирдей шайкеш келүүсү үчүн жогорудагы элементтер эске алынышы зарыл. Мунун өзү бала сабактагы алган практикалык билимди зордоо аркылуу эмес, ички калоосу менен өздөштүрүүсү нө жол ачары бышык. Ошондо гана сабак окуучунун интеллектуалдык, эрктик, моралдык сапаттарын ж.б. бирдикте калыптандырат.

Мында төмөндөгүдөй иштиктүү операциялар жүзөгө ашат. Мисалы:

1. Кыргыз тилине тиешелүү фактыларды жөн гана жаттап эсте тутуп алдыбы?

2. Кыргыз тилинин айрым фонетикалык, грамматикалык, лексикалык материалдарын түшүнүү менен кабыл алдыбы?

3. Үлгү боюнча грамматикалык, лексикалык материалдарды колдонуп, оюн айттыбы?

4. Үйрөнгөнүн кырдаалга ылайык колдонуп сүйлөдүбү?

5. Өз алдынча сүйлөшүү чөйрөлөрүнө жараша кырдаалдарга ылайык пикир алыша алдыбы?

6. Ушундай шарттарда окуучулардын интеллектуалдык жана эмоционалдык иш-аракеттери динамикалуу өстүбү?

7. Тилдик фактыларды колдонуп, алдына коюлган проблемалуу жагдайларды чече алдыбы?

Мындай шартта ишмердикти уюштуруу кандайча жүзөгө ашат? Ал үчүн мындай төмөндөгүдөй шарттар жүзөгө ашышы керек, атап айтканда:

- окуу материалы окуучунун эске тутуусу жана ой жүгүртүүсү менен байланышы;

- окуу материалын окуучунун кайра айтып берүүсү жана чыгармачыл ишмердиги менен байланышы;
- окуу материалдарын проблемалык-эвристикалык мүнөздө өздөштүрүүнүн чечилиши;
- сабактагы психологиялык климат (жакшы маанай, окуучулардын класстагы жандуу пикирлешүүсү);
- мугалимдин сабакты уюштуруусу, даярдыгы, мазмунду билиши, сабактын этаптарын туура пайдалануу ж.б.
- окуучунун продуктивдүү иштеши үчүн ой жүгүртүүсү менен кыялдануусун туура уюштура билүү, аны камсыз кылуу;
- үйрөнүүчү материалдардын ойнолуп сунушталышы, окуучу тарабынан мазмундук бүтүндүктө кабылданышына жетишүү.

Жыйынтыктап айтсак, бүгүнкү күндөгү кыргыз тилин үйрөтүү ыкмаларыбыз сөзсүз түрдө ушул багыттарга ылайык өзгөрүүсү талап кылынат. Ал сөзсүз түрдө, коммуникативдик-ишмердик багыт болуусу керек.

Адабияттар:

1. Мамард М.К. «Как я понимаю философию, ИЗО 2. - М., 1992. - 58-59-бб.
2. Леонтьев А.А. «Что такое деятельный подход в образовании?», «Начальная школа» журналы, 2017.
3. Выготский Л.С. «Педагогическая психология». - М., 1926. - 34-б.
4. «Кыргыз Республикасында мамлекеттик тилди үйрөнүүнү жакшыртуу жана тил саясатын өркүндөтүү концепциясы» (түз.: С.Рысбаев, Б.Абдухамидова). - Б., 2016.
5. Кыргыз тилин окуу орус, өзбек жана тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептерде үйрөтүүнүн предметтик стандарттары, (1-4, 5-9-кл. түз.: С.Рысбаев, Н.Жусупбекова, К.Эсеналиева, А.Оморова, П.Осмонова), Кыргыз билим берүү академиясынын Окумуштуулар кеңешинде бекиген. - Б., 2016.
6. Гессеп С.И., «Основы педагогики. Введение в прикладную философию. - М., 1995, 55-б.
7. Давыдов В.В. «Теория развивающего обучения», «Вопросы психологии». Журнал. - М., 1998. - №5. - 142-б.
8. Рысбаев С. «Кыргыз тилин экинчи тил катары окутуунун теориялык-практикалык маселелери». - Б., 2017.
9. Интернет сайт: «Ишмердүүлүк деген эмне?» «Адамдын ишмердүүлүгү жөнүндө түшүнүк».

Рецензент: к.пед.н., доцент Тагаева Г.